

sa Una -ND- originària entre vocals es torna -n- en tot mot català hereditari, per una llei fonètica sense excepcions, que seguí vigent fins a finals de l'època visigòtica - està, doncs, descartat, si el mot pertanyé al català estricte, que vingui de qualsevol font autòctona —llatina, greco-llatina, pre-romana o germànica— que tingués el grup -ND- en l'ètimon. Les úniques alternatives serien que el mot hagués entrat en català propi en època postvisigòtica; o, altrament, que el grup -nd- hi resultés de la síncope d'una vocal intermèdia (*venta* VENDITA, *tenda* TENDITA i anàlegs, *condor* COMITORUM, *fenda/femta* FIMÏTA) o diferenciació de M(I)N (*corondell* COLUMN-ELLU). Com que a base de tals combinacions fonètiques tampoc no s'albira res: seria arabisme?, mossarabisme? Cercar-li un ètimon en àrab sembla també desesperat per l'estructura: no hi ha en àrab sufixos en -l ni prefixos en r, hi són rares les arrels quadrilíteres, i res no hi ha d'això amb r-. ¿Caldria, doncs, pensar en un derivat català d'algun mot d'origen aràbic o en un mossarabisme?

I és cert que en la història antiga hi ha certa acumulació de fets que fan pensar en l'expansió d'un mot del Migjorn cap al Nord. Lull, Turmeda, Fc. Prats i Pere Martines (V. infra i s. v. *rondallejar*) eren mallorquins, Martorell, Montpalau, Fenollar, Timonedà, R. d'Almela, CRos, valencians; també hi ha derivats especials en aqueixes zones: el val *rondall* (Escrig, Carles Salvador, el menorquí *rondallar*) No sé si en podem treure un argument vàlid en aquest sentit, de la *Rondalla-de-Rondalles* del valencià Lluís Galiana (1768) i del mallorquí TAguiló (1815), car això m'implicaria en una qüestió d'història folklòrica i literària que altres són més competents per judicar, sé molt bé que hi ha el *Cuento de Cuentos* cast., de Quevedo, i el *Cunto de li Cunti* del napolità Giamb Basile (fi segle XVI). De tota manera l'expressió no és invenció de Quevedo,² i no pot deixar de desvetllar sospites aquest ús a la manera de 'superlatiu semític' (tipus *Cântic-dels-Cântics*, *Castell-de-Castells*, *Torres-Torres* etc.). ¿No seria Quevedo el qui va calcar una expressió morisca? (car Galiana i Aguiló no fan més que escudar-se amb la bandera de Quevedo per cobrir llurs procacitats tan valencianes i nostres).

Assenyalo, doncs, unes pistes. 1) *Ronda* és un mot d'origen aràbic (*rubta*), del qual hem explicat la història a l'article RAVATA, i del verb derivat *rondar*, hom ha derivat sense objeccions l'arag. *rondalla*, mot de sentit ben diferent del nostre *rondalla*, car és un grup de joves que van fent gresca o van de festes; i un grup de dansants aragonesos amb música popular, mot de data recent [*D'AcadEsp.* 1843, no 1817] i que es té com exclusivament aragonès (Borao, 1873, «ronda de mozos») si bé no deu ser així del tot, car Toro Gisbert el cita en una frase de l'andalús Salvador Rueda: «parrandas de espumas, *rondallas* de estrepitosas corrientes» (*RHisp* XLIX, 579), no en AlcVenceslada ni en altres fonts aragoneses ni andaluses.

Cert que això no ha restat del tot estrany al domini català, car segueix en ús amb aquest valor Ebre avall fins a Tortosa: «els xicotets que havien d'entrar

en quinta --- la primera cosa que feien --- era organitzar una *rondalla*, --- a base d'un parell de guitarres, d'un guitarró, d'un clarinet, d'un fiscorn, d'uns ferrets i fins d'una pandereta ---. La vespra de la festa --- començaven a *rondar* i a captar a les ordres d'un cap de colla --- la *rondalla* feia una passada per les sènies ---», Bladé Desumvila (*Benissanet*, 150); «la *rondalla*, formada de cornet, clarinet, bombardino ---», Moreira (*Folkl Tort*, 420), i d'ací el tort. *rondaller* 'persona que ronda de nits o que té el costum d'anar molt pel carrer' (*BDC* III, 108)³ D'altra banda això a Bielsa es diu simplement a *ronda des móthos*, els quals es diu que *rondan* intr: el 1965 hi vaig recollir una cobla que hi cantaven a les xicotets; d'ací també Fraga *rondinar* 'anar d'ací d'allà' (*BDC* IV, 43)

Ara bé ¿qui creurà que des d'aquest significat 'd'escamot de joves cantaires' es pot arribar al de 'faula', 'novelleta', 'conte d'infants'? És el cas de dir que l'obstacle semàntic es presenta insuperable. D'altra banda *ronda* és un arabisme castellà. En l'estudi corresponent hem vist, no sols que allí és on exclusivament es troba, en les formes originàries *robda*, *arrobda* [Ss. XIX-XIV], de les quals surt *ronda* en el S. XIV, sinó que en català, igual que en fr. i en it, és un manlleu de la parla militar castellana, que en català no penetra sinó gràcies a la intervenció de contingents castellans, dels Trastàmars i dels Àustries: una sola vegada a mij segle XV, i des de mij S. XVI Aquest intrús no pot haver format un derivat *rondalla* en català. Que el va formar en llenguatge aragonès?: ara bé l'aragonès és un dialecte cast., i per tant allà ja no fa escrupol la derivació d'un mot del castellà; i allà sí que ens veuria el nexa semàntic. Sí, però llavors això ens obligaria a admetre que en català és un manlleu de l'aragonès. Salta a la vista que aquest supòsit és estirat pels cabells. Un mot clàssic, amb gran documentació, ja medieval, d'una puixant i influent llengua literària, manlleuat d'un llenguatge dialectal, i on no n'hi ha dades fins al S. XIX I per sobre d'això, encara l'«impasse» semàntic.

Més sostenible, i fins senzill, em sembla admetre que el manlleu fou en direcció contrària. Ja que en català el mot s'aplicava a parladors i a converses de barrilaires, en introduir-se a Aragó en qualitat de mot prestigiós (ja n'hem vist els testimonis d'Anton de Moros i Rdz. de Almela), allà fou atret a l'òrbita semàntica del verb *rondar*, i hi adaptà el significat. De fet, no manca en català algun testimoni que sembla ja orientar-se una mica cap això: en el poema «D'algunes figures del Vell Testament», de 1487, degut al mallorquí Francesc Prats: «Summa sapiència! Manist que obrassen, / ab or fi, cuberta, de Sikim la taula, / en lo santuari, y sobre y posassen / pans beneyts en orde, on significassen / aquest gran misteri d'immensa paraula; / i il jueu claudica, i met-se en *rondalla*, / ab cansons y prosa e compassat metre / e, tenint petfídia, subjugat, no calla, / lo talmut estima, qui falsament talla / los dits dels prophetes i senys de la letra» (*JMBover, B'EscrBal* II, 159.42.6). El sentit deu ser es posa en himnes i proses mentideres, es posa a reci-